

SOSYAL POLİTİKA VE ULUSLARARASI SOSYAL STANDARTLAR

(Sosyal Politika Açısından Eleştirel Bir Yaklaşım)

Yrd.Doç.Dr Abdulkadir ŞENKAL*

Abstract

The purpose of this paper is to bring the four fundamental points in the area of social politics and international social standards in today's cutting edge world. First, the paper will consider globalisation impinges upon underdeveloped countries and they in turn damage and serious depreciation of social standards this quasi-omnipresent process of socio-economic change effected especially underdeveloped countries. Second, country is the regulations of social area their degrees of freedom in this respect are severely curtailed pressure of international trade and competition creating a much more level playing field. Every country autonomous is runner a risk by international trade. Third, economic integration occurs when countries come together to form free trade areas or customs unions, offering members preferential trade access to each others' markets. This is a concrete reality of world economy. This situation puts on the agenda of a question how determine and whom can drive on the right of universal social standards. The paper concludes by suggesting that even though among countries have increasingly studies devoted level of cooperation for solving of problems, it can not be serious success of underdeveloped countries and developed countries, which have the standards of social, economic and environmental

Giriş

Son yirmi yılda sosyal politika açısından ortaya çıkan en önemli gelişme ülkeler arasında ekonomik ve sosyal farklılıkların gün geçtikçe artmasıdır. Özellikle 1980'lerden sonra ortaya çıkan liberalleşme eğilimleri birçok ülkede sosyal politikaların ve sosyal standartların ihmal edilmesi sonucunu doğurmuştur. Bu süreçte ekonomik gelişme hedeflenirken, sosyal gelişme ve adaletin ihmal edilmesi eşitsizlik, gelir dağılımı ve yoksulluk gibi sorunlara uluslararası bir boyut kazandırmış ve uluslararası

---

* Kocaeli Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü.

alandaki geçerli olacak sosyal standartların oluşması gerektiği konusunda genel bir konsensüs oluşmuştur. Bu açıdan özellikle 1980'lerden sonra ülkeler arasında ortaya çıkan sosyoekonomik farklılıkları azaltılmak amacıyla yeni arayışları gündeme getirmiştir.

Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan liberalleşme eğilimleri hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde yaşam standartlarının düşmesine yol açmıştır. Günümüzde dünyanın her tarafında sosyal eşitsizliklerde ciddi artışlar görülmektedir. Her ne kadar sosyal alanda eşitsizliklerin giderileceğine ve sosyal standartların sağlanacağına yönelik söylemler artsa da bu konuda somut bir gelişme sağlanamamaktadır. Özellikle sosyal açıdan dışlananlar ve yoksulluğa terkedilmiş olanlar açısından durum daha vahimdir. Günümüzde sosyal eşitsizlikler sayısız göstergeyle ortaya konulmaktadır. Sosyal standartlarla ilgili faaliyetler ekonomik kaynaklı olmanın ötesinde, siyasal, kültürel, hukuksal ve bunların birbirleriyle ilişkilerini de içine alan çok karmaşık bir konudur.

Bu makalede son yıllarda sosyal politika ve uluslararası sosyal standartlar konusunda dört temel noktaya değinmektedir. Birincisi, küreselleşme özellikle azgelişmiş ülkelerde, sosyal standartlarda ciddi bir aşınmayı beraberinde getirmiştir. İkincisi, ülkelerin sosyal düzenlemeleri uluslararası ticaret ve rekabetin baskısıyla bir ülkenin kendi düzenleme ortamı üzerindeki özerkliği uluslararası ticaret tarafından riske atılmaktadır. Üçüncüsü ülkeler arasında artan ekonomik entegrasyon dünya ekonomisinde yaşanan somut bir gerçektir. Bu durum evrensel düzeyde oluşturulacak sosyal standartların nasıl belirleneceği ve kim tarafından sağlanacağı sorusunu gündeme getirmektedir. Dördüncüsü ve en önemlisi, sosyal, ekonomik ve çevresel standartları olan ülkeler ile azgelişmiş ülkeler arasındaki sorunların çözümü konusunda işbirliğine yönelik çalışmaların artmasına rağmen ciddi anlamda bir başarı elde edilmemektedir.

1- Kavram olarak Standart ve Sosyal Standartlar

Dünya ölçeğinde standartlaşma eğilimleri hemen her alanda ortaya çıkmaktadır. Son yirmi yılda başta Avrupa Birliği olmak üzere dünyanın genelinde sosyoekonomik yapının alt sistemlerini etkileyen (hukuktan siyasete, ekonomiden eğitime) bütün alanlarda sosyal standartların oluşması gerektiği konusunda genel bir eğilim ortaya çıkmıştır. Çalışma standartları, sağlık standartları, eğitim standartları, hukuk standartları vs. Sosyal yaşamın her alanında yaygın olarak kullanılan standart sözcüğü, genel olarak çok farklı anlamlarda kullanılan ve niteliği aynı, belirli bir örneğe göre endekslenmiş anlamı içermektedir. Başka bir deyişle, belirli bir faaliyetle ilgili olarak ekonomik fayda sağlamak üzere bütün ilgili tarafların yardım ve işbirliği ile belirli kuralları koyma ve bu kuralları uygulama işlemine

standardizasyon adı verilmektedir¹. Günümüzde gerek bireysel, gerekse toplumsal açıdan standart kavramı önemli hale gelmiştir. Özellikle Avrupa Birliği sosyo-politik standartları dört temel kategoride toplamıştır². Bunlar;

- Ulusal kuruluşların tek bir standarda ulaştırılması,
- Toplumun yaşam standartlarının oluşturulması,
- Üye ülkeler arasında demokratikleşme ve yasama konusunda ortak standart getirilmesi,
- Sosyal standartlardır,

Özellikle sosyal standartların oluşturulması konusunda son yıllarda uluslararası alanda önemli bir kamuoyu oluştuğunu söylemek mümkündür. Sosyal standartların oluşturulması konusundaki gerekçeler ekonomik olduğu kadar ahlaki ve hukuksal bir nitelik de taşır. Ülkede yaşayan bireylerin yaşam standardı ile ülkenin kalkınmışlık düzeyi arasında yakın bir ilişki vardır. Bir bakıma yaşam standardı ülkenin kalkınmışlık düzeyinin önemli bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Sosyal politika açısından değerlendirildiğinde, standart toplum, toplumu oluşturan bireyler arasındaki çeşitliliğin gerek ekonomik, gerek sosyal ve gerekse hukuksal açıdan asgari düzeye indirgenmiş veya tamamen yok edilmiş olduğu, yani sosyopolitik açıdan tek tip insan modeline ulaşmış, sosyoekonomik farklılıkların ortadan kaldırıldığı toplum modelini akla getirir. Ücretlerin standartlaştırılmasını, çalışma şartlarının standartlaştırılmasını, hak ve özgürlüklerin standartlaştırılmasını, eğitim, sağlık, konut, sosyal güvenlik gibi hizmetlerin arttırılması ve belirli bir standarda ulaşması konusunda devletin ve diğer sivil toplum örgütlerinin yükümlülüğünü ifade eder. Diğer bir deyişle, her bireyin asgari bir iktisadi refah ve iktisadi güvence içinde tutulması esasına dayanan çalışmalar bütünlüğüdür. Bu anlayış sosyal politika açısından önemlidir. Çünkü sosyal politika sosyal standartların yükseltilmesi amacına yönelik politikalarından ibarettir. Bu sağlandığı sürece sosyal politikanın amaçlarına hizmet edilmiş olur. Ayrıca sosyal standartlar sağlanması eşitlik ve sosyal adaletin sağlanması açısından önemlidir. Sosyal standartların düşük olduğu bir toplumda sosyal barış ve sosyal düzen her zaman tehdit altındadır.

Sosyal standartlar toplumu meydana getiren bireylerin hayatın her alanında belirli bir standartta yaşamlarını sürdürmeleri hedeflenir. Ül-

---

¹ Standart kavramı konusunda daha geniş bilgi için bknz, M.Yılmaz, Arıyörük; **Türk Standartları Enstitüsü**, Ankara 1995.

² Majone, Giandomenico, "Europe's 'Democratic Deficit': The Question of Standards", **European Law Journal**, Vol:4, Issue:1, Mar 1998, ss.5-6.

kede yaşayan insanların yaşam standartlarının yüksek olması sosyal politika açısından önemlidir. Devlet tarafından yürütülen sosyal politikaların temel hedefi de budur. Dünya çapında sosyal standart oluşturmaya yönelik faaliyetler özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra yoğunluk kazanmıştır. İnsan hakları anlamında uluslararası sözleşmeler, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) çalışma hayatına ilişkin faaliyetleri, Birleşmiş Milletler'in, Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO), diğer bölgesel entegrasyonların ve sivil toplum örgütlerinin sosyal standartları oluşturmaya yönelik faaliyetleri artmıştır.

2- Sosyal Politika ve Sosyal Standartlar

Küreselleşme, başta azgelişmiş ülkeler olmak üzere dünyanın genelinde sosyal standartlarda ciddi bir aşınmayı beraberinde getirmiştir. Ekonomik alanda entegrasyon ve küreselleşme eğilimleri, birçok ülke için sosyal standartlar konusunda önemli bir başlangıç noktasını teşkil etmektedir. Bu gelişmeler başta neo-liberal akımlar olmak üzere yeni sosyoekonomik düzeni önemli ölçüde zorlayacak gibi gözükmektedir. Çünkü küreselleşmenin şimdiye kadar ki en önemli belirtilerinden biri, sosyal standartların aşınmasında yaşanmıştır. Bu açıdan dünya ticaret sistemi sosyal alanda ortaya çıkardığı sorunlar nedeniyle eleştirilmektedir. Özellikle korunmaya muhtaç kişilerin sosyal güvenliği, yoksulluğun ve işsizliğin önlenmesi, kadınların ve çocukların ekonomik olarak sömürülmesinin önlenmesi en çok eleştirildiği konulardır.

Sosyal standartların düşük olması muhakkak hükümetlerin istediği bir şey değildir; hatta o ülkede yaşayan insanların çoğunun da istemediği bir şeydir. Ancak bu ülkelerde sosyoekonomik şartlar hükümetleri zor durumda bırakmaktadır. Bu konuda genelde iki problem ortaya çıkar. Birincisi toplumun karşı gelmesinden dolayı demokratik bir engel meydana gelmektedir. Bu açıdan birçok ülke demokratik yollardan bu standartları sağlamada yetersiz kalmaktadır. İkincisi, ulusal hükümetlerin özellikle refah devletlerinin-küresel rekabetin etkisiyle sosyal standartları sağlamada ciddi anlamda zorlanmalarıdır.³

Sosyal standartların düzenlenmesi, küresel piyasaların gelişmesi ve daha yüksek bir yaşam açısından homojen bir işlem olarak görülmektedir. Küreselleşme ile ilgili bir kısım yazarlar, son durumun kaçınılmaz şekilde kader olduğu konusunda ısrar etmelerine rağmen, küresel piyasa oluşturma işlemlerinin ekonomik sistemin mantığı tarafından öngörülen

---

³ Mishra Ramesh;"Defending Social Standarts: Why *Social Policy* Must Globalize", **Canadian Dimension**, Jan/Feb,1997,Vol:31, Issue: 1, s.38.

politik bir görev olduğu konusu üzerinde durmuşlardır.⁴ "Yeni Ekonomi" den esinlenen bu eleştiriler, uluslararası standartlar tarafından oluşturulan özel şekli açıklamaya yöneliktir. Bazıları bu standartları, iktidar değişiklikleri doğru orantılı olarak her an değişebileceğini bu yüzden hukuksal normlarla desteklenmesi ve bir devlet politikası haline getirilmesi gerektiğini belirtmektedirler. "Yeni kurumsalcılık"tan esinlenen diğerleri, uluslararası standartların oluşturulmasının bu ülkelerin kazançlarını yeniden şekillendirdiği ve standartların muhafaza edilmesi konusunda teşvik edici olduğu konusunda ısrar etmektedirler.⁵

Küreselleşme ayrıca ülkeler arasında sosyal yaşam standartları bakımından önemli farklılıklar yaratmıştır. Artık birçok ülkede sosyal politikaların belirlenmesinde uluslararası düzenleme ve standartlar etkili olmaktadır. Bu standartların oluşturulmasına yönelik faaliyetler de gün geçtikçe artmaktadır. Ancak gerek ulusal ve gerekse uluslar-üstü düzeyde bu standartlar oluşturulurken sosyal politika tercihlerinin nasıl yapılacağı konusu da gittikçe önem kazanmaktadır.⁶ Sosyal politika açısından uluslararası düzeyde geçerli olacak sosyal standartların oluşturulması sosyal barış ve sosyal refah açısından gerekli ve zorunludur. Bu açıdan değerlendirildiğinde, dünya üzerinde çeşitli sosyal sistemler doğrultusunda sosyal standartların oluşmasının söz konusu olması gerektiği gerçeği göz önüne serilmektedir. Ancak birçok ülke sosyal standartları sağlamada yetersiz kalmaktadır. Özellikle küreselleşme süreciyle ortaya çıkan sosyal sorunlar az gelişmiş ülkelerin varlığını tehdit eder hale gelmiştir. Vatandaşlarına asgari düzeyde bir yaşam sunmayı başaramayan bir ülkenin mevcut hukuksal düzeni her zaman tehdit altındadır. Ancak temel sorun uluslararası düzeyde bütün ülkelerin benimseyeceği ve vatandaşlarına sağlayabilecekleri evrensel bir sosyal yaşam standardının başarı şansının olup olmadığıdır. Elbette böyle bir standart oluşturmayı kişi başına düşen milli gelir düzeyi 200 dolar olan yoksul ülkelere beklemek ve bu konuda onlara baskı yapmak anlamsızdır. Çünkü bu ülkeler birçok sorunla karşı karşıyadırlar ve bu sorunları çözmekte yetersiz kalmaktadırlar. Dünya üzerinde açlık ve sefalet ortamında yaşam süren milyarlarca insan mevcut iken bu ülkelerin sanayileşmiş batı ülkelerine odaklı bir sosyal standart oluşturmalarını beklemek yanlış bir düşüncedir.

---

⁴ Berger, S . **Introduction : National Diversity and Global Capitalism.** (Berger S, Dore R, eds.) Ithaca, Cornell University Press. 1996, ss.14-16.

⁵ Room, G ;"Globalization, Social Policy and International Standard-setting : the Case of Higher Education Credentials", **International Journal of Welfare**, Apr 2000, Vol: 9, Issue: 2, s.103.

⁶ Room, G ; **a.g.m.**, s.104.

Birçok ülke sosyal standartların oluşturulmasına yönelik maliyetleri karşılayacak ekonomik güce sahip değildir. Bu bağlamda, ülkelerin diğer ülkelerdeki gelişmelerden soyutlanmış olarak etkin ve sağlıklı politikalar oluşturmaları mümkün değildir. Özellikle ülkeler arasındaki farklılıkların ve sosyal refahın II. Dünya Savaşı sonrasındaki sosyal politika gerçekleriyle çatışması önemli bir sorundur. Bu çatışma uluslararası çalışma standartlarının aşınması, reel ücretlerdeki gerilemeler, çocuk istihdamının artması, işten çıkarmaların yoğunlaşması, işsizlik sorununun yapılaşması, sosyal huzursuzluklar ve şiddetin artması şeklinde olmaktadır.⁷ Buna karşılık uluslararası rekabetin artması önemli bir paradoks olarak gözükmemektedir. Ancak bütün bu gelişmelere karşın uluslararası alanda bütün ülkeleri kapsayacak sosyal standartların oluşturulması kaçınılmazdır. Çünkü bu gelişmeler sosyal politika açısından olumsuz bir gelişmedir ve sosyal barışı tehdit ettiği gibi sosyal refahı da azaltır. Özellikle birçok gelişmekte olan ülkenin konu olduğu 1980'lerde başlayan yapısal düzenleme programları bu etkiye verilebilecek önemli bir örnektir.

IMF ve OECD gibi küresel kuruluşların sosyal politika alanındaki etkileri büyüktür. Hükümetlerden ulusal borçlarını ve açıklarını azaltmalarını isteyen, yoğun bir sosyal genişlemeyi ön gören ve sosyal refahı özelleştiren, politikaların benimsettirmeye çalışılması, sosyal politikaların neo-liberalleşmesini sağlamıştır. Ancak, gelişmiş ülkelerin ekonomik egemenliği korumak için ticari sınırlamalara yönelik önerileri çifte standart içerir. Örneğin bu ülkeler ithalattan kaynaklanan rekabetin hükümetin kendi standartlarını belirleme yeteneğini tehlikeye attığından şikayet etmektedirler. Ancak ardından, çözümün diğer tüm ülkeleri kendi standartlarını uygulamaya zorlayıcı ticaret politikası kullanmak olduğunu söylüyorlar. Sonuçta, ulusal egemenlik iddiasına dayanan ticaret politikası, ülkenin ticaret yaptığı tüm ortaklarıyla zorunlu uyuma dayalı koşulları dikte etme gibi bir özelliğe sahiptir. Düzenleyici yerli rejim üzerinde mutlak kontrolü devam ettirmenin diğer yolu dünya ekonomisinden tam bir izolasyondur. Ancak bu durum o ülke açısından yalnızca ekonomik felaket yaratmakla kalmayıp, aynı zamanda sosyal çatışmayı beraberinde getirir. Dolayısıyla, tek bir hakim ülke ya da ülkeler grubunun etkisiz olması ve diğerlerini takip etmeye zorlamaması, küresel ticaret sisteminin tek yönlü değil çok yönlü bir "adil sistem" kavramına dayanması gerekmektedir. Ancak bu yaklaşım ciddi itirazlara yol açmaktadır. Birincisi, küresel hareket için ahlaki ya da doğal yasaya başvurunun potansiyel olarak tükenmez oluşudur Ahlaki esaslara dayanan tek yanlı ticaret sınırlamaları, her ülkenin diğer ülke politikalarında ahlaki kusurlar bu-

---

⁷ Ahmet Selamoğlu; "Yoğunlaşan Sosyal Sorunlarıyla Küreselleşme", **Küreselleşmenin İnsani Yüzü** (Der: Veysel Bozkurt), Alfa Yayınları, İstanbul, 2000, s. 40.

labileceği için ticaret politikasında kaygan bir zemin oluşturur. İkincisi, bu tür önlemlerin etkisiz olacağı ya da zarar vereceği şeklindedir. Dolayısıyla ticari sınırlamalarla birlikte asgari ücreti uygulayarak yoksulluğu kaldırmaya çalışmanın daha çok işsizlik ve yoksulluk yaratacağı iddiası vardır.

2.1- İnsan Hakları Anlamında Sosyal Politika ve Sosyal Standartlar

İnsan haklarını esas alan sosyal politika anlayışı özellikle AB'de geniş bir uygulama alanı bulmuştur. Bu gelişme sosyal standartların sağlanması açısından önemlidir. Vatandaşlık kavramının ulusallıktan çıkıp uluslararası boyutta insan haklarına dayalı "küresel vatandaş" anlamında bir kavram haline gelmesi vatandaşlığın gerektirdiği haklara ve sorumluluklara da sahip olması gerektiği anlayışını beraberinde getirmiştir. Küresel vatandaşlık kavramı kişiler açısından, ülke sınırları dışına çıkarak, küresel düzeyde kararlara katılıma dönüşmektedir.⁸ Bu durum sosyal standartlarda bir yükselişi beraberinde getirmektedir. Özellikle sivil toplum örgütleri yeni sivil toplum/ vatandaşlık gündemini kavramış ve Avrupa'daki demokratik ortamın etkisiyle kadınların, göçmenlerin ve diğer alt kültüre mensup kişilerin "vatandaşlık" haklarının ulusal devlet düzeyinin çok ötesine taşınması konusunda ciddi tavır takınmışlardır.⁹ Ancak insanlar her gün ayrımcılık, sosyal dışlanma ve yoksulluğun sonuçları ile yaşadıkları halde bu sorunları mutlaka hukuksal terimlerle algılamamaktadırlar. Buna karşılık sosyal ve ekonomik haklar aynı kişisel ve siyasal haklar gibi açıkça insan haklarındandır. Bu haklar birbirine sıkıca bağlıdır ve çağdaş demokrasi insan haklarının, tümünün güvence altına alınmasıyla sağlanabilir.¹⁰

Birleşmiş Milletler ve ILO gibi kuruluşlar, uluslararası sosyal standartların oluşmasına insan hakları bakımından katkıda bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler ekonomik ve sosyal haklarla genel olarak ilgilenirken, ILO çalışanların sosyal güvenliği ve haklarının artırılması üzerinde odaklanır. İnsan Hakları Sözleşmesi niteliği taşıyan ILO anayasası, ILO'nun hedef ve amaçlarına ilişkin Philadelphia Sözleşmesidir. Bu sözleşmelerin temel niteliği sadece çalışma hayatıyla ilgili olmayıp günümüzde in-

---

⁸ Birgül fiimşek, "Gönüllü Kuruluşların Küreselleşmesi" **Küreselleşmenin İnsani Yüzü**, (Der: Veysel Bozkurt) , Alfa Yayınları, İstanbul 2000, s.337.

⁹ Weiner, A; "Making Sense of the New Geography of Citizenship Fragmented Citizenship in the European Union", **Theory and Society**, 26/4, 1997, ss.534-536.

¹⁰ Tom Kenny, **Sosyal Hakları Avrupa'nın Her yerinde Uygulatalım**, (çev: Tekin Akılhoğlu), Oxfam, Birleşik Krallık ve İrlanda, 1997, s.4.

san haklarının korunmasına yönelik sözleşmelerdir.¹¹ Sosyal standartların uluslararası boyutta gündeme gelmesi konusunda 1944 yılında kabul edilen Philadelphia Bildirisi önemli aşama olarak kabul edilir. İnsan haklarına dayalı uluslararası belge niteliğinde olan ve ILO'nun tüm çalışmalarına yön veren bu bildiri aşağıdaki ilkeleri içermektedir:

— Emek ticari bir mal değildir.

— Düşünce ve sendika kurma özgürlükleri, kalıcı bir ilerlemeyi gerçekleştirmenin esas unsurlarıdır.

— Yoksulluk her yerde, refaha yöneltmiş bir tehlikedir.

— Bütün insanlar, ırk, inanç ve cinsiyetleri ne olursa olsun, kendi maddi durumlarını ve manevi gelişmelerini özgürlük, onur, ekonomik güvence ve fırsat eşitliği koşulları altında geliştirmek hakkına sahiptir.

ILO'nun düzenleme ve sözleşmeleri yanında birçok ülkenin anayasalarında da benzer maddeler yer almaktadır. Anayasaların içeriği, sosyal politika açısından değerlendirildiğinde adil bir toplumun gerçekleştirilmesi olarak algılanır. Yasaların geçerli olduğu durumlarda kişilerin kendilerini yasa hazırlayıcı olarak tanımlamaları gerektiği düşüncesi, kendi kendini etkileyen toplumun siyasi boyutu olarak önem kazanır.¹²

2.2- Ekonomik Haklar Anlamında Sosyal Politika ve Sosyal Standartlar

Son yıllarda merak edilen konu, küreselleşen ekonominin sosyal politikayı nasıl etkileyeceğidir. Küreselleşen ekonominin niteliği ve derecesi, ulusal açıdan oluşturulan sosyal politikayı etkilemektedir. Küreselleşmenin sosyal standartlar açısından bütün dünyada gelişime açık olması sosyal politikaların ulusal özgürlüğü ve özerkliği anlamında çok önemli küresel sosyo-politik projelerin oluşmasına neden olabilir.¹³ Uluslararası ticaret ve sosyal standartlar ilişkisi, özellikle son yıllarda en çok tartışılan konulardan biri haline gelmiştir. Gelişmiş ülkelerin, özellikle G-7 Grubunun uluslararası ticaret ile çalışma standartları arasında, ticari yaptırımları da içeren bir bağlantı kurulması amacıyla yürüttüğü faaliyet ve baskı son yıllarda giderek artmıştır.¹⁴ Ekonomik destek ve borçları ödeme gücü gelişmekte olan ülkelere finansal yardım, IMF ve Dünya

---

¹¹ Nusret Ekin, **Küreselleşme ve Gümrük Birliği**, İTO Yayınları, Yayın No : 1996-32, İstanbul 1996, s.203.

¹² Bknz, Majone, Giandomenico, **a.g.m.**, s.6.

¹³ Mishra Ramesh, **a.g.e.**, s.487.

¹⁴ Esra Belen" Dünyada Endüstri İlişkilerinde Dönüşüm Ve Türk Çalışma Hayatı, **TİSK İşveren Dergisi**, Ocak 2001.

Bankası'na ülkelerin ekonomik ve sosyal politikaları üzerinde büyük etki yapmasına olanak vermektedir.

Küreselleşme süreciyle birlikte az gelişmiş ülkeler, dünya ekonomisiyle entegrasyonlarını sağlamaya ve uluslararası sosyal standartları oluşturmaya çalışmaktadırlar. Ancak ülkelerin bu süreci yaşarken uluslararası yardıma ihtiyaçları olduğu ve bunun sağlanamaması halinde zor durumda kalacakları belirtilmektedir.¹⁵

Sosyal standartlar açısından geçerli olan kurallar bireyler açısından da geçerlidir. Bir bireyin "sosyal geliri" onun yaşam standardıyla yakından ilgilidir. Bireyin kendine uygun hazır bir geliri, yiyeceği ve barınağı sağlanmışsa bundan sonra sıra sağlık koşulları, temiz su, eğitim ya da hastalık, işsizlik veya yaşlılık durumlarında güvenlik konularına gelir; tüm bunlar kişinin sosyal yaşam standartlarına dahildir çünkü onun refahı ve gelecekte beklenenleri önemlidir. 1995'teki Kopenhag Sosyal Zirvesi'nde tanındığı gibi, sosyal, ekonomik ve siyasal konuların hepsi iç içe geçmiştir. Bu tür hakların hepsi Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nin içinde yer alırlar.¹⁶ Bu yüzden sosyal standartları sağlamanın önemli bir yolu bireylere ekonomik açıdan düzenli bir gelir sağlamaktan geçer.

2.3- Sosyal Haklar Anlamında Sosyal Politika ve Sosyal Standartlar

Sosyal politika ve sosyal haklar arasındaki ilişki özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra gelişme göstermiştir. Bu dönemden sonra refah devleti vatandaşlarının sosyal hakları olan demokratik devlet olgusu başladı. Özellikle sosyal haklar II. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan refah devletinin gelişimine büyük katkılar sağlamıştır.¹⁷ Her ülkede yaşayan vatandaşların medeni, sosyal ve siyasi hakları olması gerektiği fikri T. H. Marshall tarafından ortaya atılmıştır. Marshall'ın sosyal vatandaşlık kavramı sadece siyasal değil aynı zamanda sosyal hakları da içerir.¹⁸ İskandinav ülkelerinde sosyal refah devleti gelişmiş olmasına rağmen, sosyal vatandaşlık kavramı sosyal politikanın temeli olarak kabul edilmiştir.

---

¹⁵ Andrew D,M; "Capital Mobility and State Autonomy : Toward a Structural Theory of International Monetary Relations," *International Studies Quartley*,1994, Vol 38, ss.196-197.

¹⁶ Nyerere Julius, K ; "Are Universal Social Standart Possible?, " *Development in Practice*, Vol:9, 1999, ss.583-586.

¹⁷ Engin Yıldırım; Küreselleşme, Refah Toplumu ve Risk Toplumu" *Küreselleşmenin İnsani Yüzü*, (Der:Veysel Bozkurt) Alfa Yayınları, İstanbul 2000, s. 77.

¹⁸ Michael Lister, "*Marshall-ing*" *Social and Political Citizenship: Towards a Unified Conception of Citizenship*, Paper prepared for presentation at the Council of European Studies' 13th International Conference of Europeanists, Chicago 14-16 March 2002, s.4.

Başka bir önemli nokta, Batı Avrupa'da refah devletlerinin sosyal hakları bütün vatandaşları kapsaması savaş öncesi refah devletiyle savaş sonrası refah devletleri arasındaki önemli farklardan biridir. Ancak önemli olan savaş öncesi dönemle savaş sonrası dönemde sosyal politikada meydana gelen gelişimdir.¹⁹

Teorik olarak sosyal refaha ulaşmak için kamu hizmetlerini oluşturmanın normatif gerekçeleri vardır. Bu açıdan modernleşme, demokratik devletlerde vatandaşlığın gelişmesini sağlamıştır. Sosyal hakların iyi düzenlenmiş olması, ekonomik ve politik haklarla bir arada olması sonucunda olur. Sosyal haklar, temel hakların hayata geçirilmesinde de bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Birçok ülkede sosyal haklar minimum düzeyde tutulmaya çalışılmaktadır. Bu ülkelerde sağlık sigortası, işsizlik sigortası gibi sosyal programlar ya hiç yoktur ya da eksik yürütülmektedir.

Bireysel haklar fikri özellikle Batı ülkelerinde oldukça yaygındır. Refah seviyesinde sosyal hakları değerli kılan, ekonomik veya politik yaptırımlarla desteklenmiş olmalarıdır. Batı ülkelerinde insan hakları, bireysel, toplumsal ve politik haklarla eş tutulmaktadır. Ayrıca bu haklar rekabet ve piyasa şartlarına da uygulanmaktadır. Sosyal refah kavramının yenilenmesinde atılan ilk adım, bu hakların anlamını yeniden değerlendirmek ve gelişen sanayi toplumlarında yer almasını sağlamaktır. Bu konuda temel tartışma noktası 'sosyal' hakların evrensel bir kategoride kullanılması gerektiğine dair tartışmalardır. Sosyal politika açısından mevcut hukuksal düzenin idame edilmesi, sosyal sorumluluklar ve evrensel sosyal düzenlerle sağlanabilir. Bu çerçevede sosyal haklar bireylerin üzerinde yoğunlaştırılmaktadır.

3- Uluslararası Sosyal Standartların Önündeki Engeller

Uluslararası alanda bütün ülkeler açısından sosyal standartların oluşması gerektiği konusunda genel bir kanı vardır. Ancak bu konudaki önemli problem bütün ülkeler için geçerli olacak sosyal standartların önünde ciddi engellerin olduğudur. Son yıllarda sosyal politikacılar açısından en çok merak edilen konu dünya üzerinde ekonomik ve sosyal bakımdan bütün ülkeler için uluslararası boyutta geçerli olacak sosyal standartların mümkün olup olmayacağıdır. Ancak bu konuda genel bir kanı oluşmuş değildir. Gelişmiş ve azgelişmiş ülkeler arasında ekonomik ve sosyal farklılıkların giderilmesi ve küresel düzeyde sosyal standartların oluşturulması oldukça zor gözükmektedir.²⁰ Küreselleşen piyasa ile top-

¹⁹ Barry, B; *Welfare, Milton Keynes*, Open University Press, 1990, ss.11-12.

²⁰ William F.Felice," The viability of the United Nations approach to economic and **social** human rights in a globalized", *International Affairs*, , Vol:75, 1999, s. 564.

lumsal istikrar arasındaki gerilimin üç temel kaynağı vardır. Birincisi, ticaretin önündeki engellerin kaldırılması, uluslararası sınırları aşabilen ile aşamayan gruplar arasındaki asimetriyi keskinleştirmiştir. Emegin başka ülkedeki emekle ikame edilebilmesi, sosyal standartları engellemektedir. İkincisi, Uluslararası rekabetin artması, sosyal standartları maliyet açısından olumsuz etkilemektedir. Üçüncüsü, küreselleşme hükümetlerin sosyal güvenlik harcamalarını azaltmaktadır.²¹

Birçok uzmanın ortak görüşü ilkel bazda evrensel sosyal prensipler mümkün olabileceği, ancak bu ilkeleri esas alan evrensel sosyal standartların sağlanabilmesinin neredeyse olanaksız olduğudur.²² Öte yandan sosyal hakların sağlanması konusunda önemli bir engel siyasi irade yokluğu ve mali kaynak eksikliğidir. Sosyal haklar masraflı ve mali kaynaklara bağlıdır. Bu açıdan sosyal haklar mali kaynaklara göre değişim göstermektedir. Bu değişken nitelik, hakların yasa tarafından mutlak biçimde belirlenmediğini varsaymaktadır. Bu yaklaşım hakların mutlak olma niteliklerini evrensel olmak anlamında algılıyorsa, sosyal haklar ancak ilke bazında hak olma iddiasından öteye geçemeyecektir.²³

Sosyal standartların önündeki bir diğer engel de, coğrafi ve kültürel farklılıklardır. Dünya üzerinde, her biri fiziki coğrafya ve doğal kaynaklar açısından farklı yine her birindeki halkın tarih, dinî inançlar, kültürler ve sosyal yapıları farklı olan 190 kadar ayrı ulus-devlet vardır. Ayrıca farklı sosyal gruplar değer yargıları açısından farklılık göstermektedir. Ancak ülkeler arasında ve ülkelerin kendi içlerinde, yalnızca farklı refah seviyeleri değil, toplumun refahlarını ölçme yolları açısından bile farklılıklar vardır. Böyle bir kaynak ve kültür çeşitliliği olduğunda, hangi dayanakla bir "evrensel" standart üzerinde çalışılabilir ve buna kim karar verebilir? Bu konuda temel düşünce; Batı kavramlarının ve standartlarının evrenselleştirilmesidir. Fakat neden? Bu kavram ve standartlar Batı tarihine ve kültürüne, yüksek teknolojiye ve şu anda evrensel olmayan ve dünya kaynaklarının küresel esasta besleyemeyeceği kişisel ve toplumsal tüketim seviyelerine dayanır²⁴.

Bir ülke ya da başka bir ekonomik birlik içerisinde, göreceli fakirlik sorunları vergilendirme yoluyla halledilebilir ya da diğer tedbirlerle asgari düzeyde tutulabilir. Daha zengin kişiler ya da bölgeler uygun yetkili merci tarafından vergilendirilir ve toplanan para devlet tarafından her birey için

---

²¹ Dani Rodrik, **Küreselleşme Sınırı Aştı mı?**, (çev; İ.Akyol, F. Ünsal) Kızılirma Yayıncılık, İstanbul 1997, ss. 19-21.

²² Nyerere Julius, K; **a.g.m.**, s.585.

²³ Tom Kenny, **a.g.e.**, s.4.

²⁴ Nyerere Julius, K, **a.g.m.**, s. 586.

asgari eğitim, sağlık ve belki gelir seviyeleri tedarik etmek için kullanılır. Bir ulus içerisindeki böyle zenginden fakire kaynak aktarımları yasal bir zorunluluktur.²⁵ Ancak hükümetler böyle bir gelir transferi sağlamada zorlanmaktadırlar.

Bir ekonomik birlik, üyeleri arasında sosyal standartları oluşturmaya çalıştığında, yalnızca her üye devletin bu standartları karşılamayı üstlenmesini istemez. Aynı zamanda üyelere daha yoksul üyelerin de bunları karşılayabilmesini destekleyecek başka şartlarda koyar. Örneğin, Avrupa Birliği'nin daha zengin ülkelerinin Avrupa Komisyonu'na, daha az zengin AB üyelerine aktarılacak olan bazı belli meblağları ödeme gibi yasal olarak bağlayıcı bir zorunluluğu vardır. Bu durum üyeliğe bağlı yasal bir zorunluluktur.

Başka bir problem ise, sosyal standartların ülkelerin ekonomik kapasiteleriyle nasıl bir arada yürütüleceği konusudur. Bu standartları kim düzenleyecek ve bunların düzeyi ne olmalıdır. Bunlar sosyal standartların sağlanması açısından çok önemli problemlerdir. Gelişmekte olan ülkeler bu standartların uygulamasında şanslıdırlar, çünkü gelişmiş ülkelerin deneyimlerinden yararlanıp ona göre bir strateji belirleyebilirler. Ayrıca BM, ILO ve uluslararası sivil toplum örgütlerinden yardım alabilirler. Buna karşılık, küresel ticareti çalışma ve sosyal standartlara göre düzenleme anlayışına zıt olarak ticaretin küreselleşmesinin azaltılabileceğini ve azaltılması gerektiğini savunanlar da vardır.²⁶

Gelişmiş ülkelerin yasal olarak az gelişmiş ülkelere bu sosyal standartları karşılamaları için yardımcı olmaları gerektiği fikri hâlâ reddedilmektedir. Her tip uluslararası vergi teklifi reddedilmektedir. Öyle ki, az gelişmiş ülkeler, yurtiçinde yeniden dağıtılacak vergilendirmeden kesinti yapma konusunda bile büyük bir baskı altında kalmaktadır. Uluslararası baskılar altında, bu ülkelerin kendi yoksullarının sosyal standartlarını iyileştirmek için kendi zenginlerini vergilendirmeleri gitgide daha zorlaşmaktadır. Az gelişmiş ülkelerin, gelişmiş ülkeler tarafından uygulanan sosyal standartları karşılamasının tamamıyla imkânsız olduğu genel olarak kabul edilmiştir. Bundan dolayı, emek standartlarının ticaret politikasında bir etken olması talebi değiştirilmiştir. Özellikle, tüm ülkelerin "iç emek standartları" yerine getirmeleri önerilmektedir. Bu durum, toplu sözleşme ve koalisyon özgürlüğünü, çocuk işçiliğini ve zorla çalıştırmanın kaldırılmasını gerektirir. Bu gerekliliklerin çoğu ILO sözleşmelerinde ve

---

²⁵ Gleckman, H and Krut, R, *The Social Benefits of Regulating Transnational Corporations*, Benchmark Environmental Consulting, 1995, s. 17.

²⁶ Deacon Bob, Michelle Hulse and Paul Stubbs, *Global Social Policy*, International Organizations and the Future Welfare, Sage Publications, London, 1997, s. 68.

tüm ülkeler tarafından kabul edilmiş diğer uluslararası anlaşmalarda yer almaktadır.

Tablo 1: Günde 1 Dolardan Daha Az Gelirle Yaşayan Nüfus

(Milyon Kişi)	1987	1990	1998
Doğu Asya ve Pasifik	417,5	452,4	267,1
Doğu Asya ve Pasifik (Çin Hariç)	114,1	92	53,7
Doğu Avrupa ve Orta Asya	1,1	7,1	17,6
Latin Amerika	63,7	73,8	60,7
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	9,3	5,7	6
Güney Asya	474,4	495,1	521,8
Sub-Saharan Afrika	217,2	242,3	301,6
Toplam	1.183,20	1.276,40	1.174,90
Çin Hariç Toplam	879,8	915,9	961,4

Kaynak: World Bank, Global Economic Prospects and the Developing Countries, 2001

Yukarıdaki tabloya göre, dünya nüfusunun dörtte birine yakın bir kısmı oldukça düşük bir gelir seviyesinde yaşamını sürdürmektedir. Bu ülkelerde yaşayan insanlar için en temel ihtiyaçların temininde bile sıkıntılar yaşanmaktadır. Gelişmekte olan veya gelişmiş ülkelerde, yoksulun ihtiyaçları, yöneten sınıf veya hükümet tarafından her zaman zarar dikkate alınması gerekir. Eğer topluluk yaşamaya devam edecekse, zenginle daha az zengin üye uluslar arasındaki bir çeşit konsensüs ihtiyacı daha az zengin olanlara bazı baskılar yapar. Yine de, tüm dünya genelinde, fakirin itirazlarını yöneltebileceği ne bir uluslararası demokrasi ne de herhangi bir otorite merkezi vardır. Hükümetlerin üretime yönelik olmayan harcamalardaki artış önemlidir. Örneğin 1990-99 yılları arasında az gelişmiş ülkelerde askeri harcamalar % 12 oranında iken, aynı düşük gelirli ülkelerde sağlık ve eğitim harcamaları % 0,8 olmuştur.²⁷

Paradoksal olarak, dış kaynaklardaki azalma uluslararası işbirliğini ilerletmek için fırsatlar yaratır. Ancak bu durum, kendi komşularıyla aynı konuma sahip olmayan ülkelere neden işbirliğine gidilsin ve sosyal standartlar konusunda yardım edilsin ki? sorusunu gündeme getirmektedir. Bu yüzden gelişmiş ülkeler, sosyal standartları oluşturmaya yönelik olan ve küresel çatışmaları sona erdirebilmek için önem teşkil eden BM uygulamalarına katılma konusunda istekli davranmazlar. Gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelere demokratikleşme konusunda baskı yaparlar. Bu

²⁷ A Factsheet, Social Dimensions of the IMF's Policy Dialogue.
<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/social.htm> 24.5.2002.

durum onların çıkarlarına uygun gelmektedir. Bu yüzden demokratik olmadığı ya da insan haklarına aykırı olduğu gerekçesiyle, bu ülkelere karşı yaptırım uygulamaya çalışırlar. Ancak bu ülkeler uluslararası düzeyde her tür demokratikleşme hareketine karşı heyecanla savaşırlar. Bu yüzden, bu standartları sağlamayan ülkeler, bir ülke bir oy prensibinin işlediği her uluslararası örgüt ya da kuruluşlardan dışlanmaktadırlar. BM Genel Meclisi, UNCTAD, UNESCO, ve bu tip kuruluşların güçsüzlüğü ve herhangi bir demokrasiye vesile olmayan BM Güvenlik Konseyi, IMF, Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ve Dünya Bankası'nın gücü bundan gelir.

Ayrıca, "evrensel sosyal standartlara" sahip olmanın hukuk açısından herhangi bir sorun haline gelmeden önce, bütün egemen ulusların eşitliği sadece teorik olarak tanınmamalı, uluslararasıdaki ekonomik, siyasi ve sosyal ilişkilerin temeli olmalıdır. Son yıllarda görüldüğü gibi, uluslararası finansal hareketler düzenlenmedikçe evrensel sosyal standartlar mümkün olmayacaktır. Çünkü, evrensel sosyal standartlar küresel piyasadaki rekabetle tutarlı değildir.²⁸

Eğer gelişmiş ülkelerin üzerinde etkili bir sınırlama olmazsa, bu ülkelerin çıkarları egemen olacaktır. "sosyal standartlarla ilgili ticaret" in ILO'dan ziyade WTO'nun yörüngesine taşınması teklifine az gelişmiş ülkelerin karşı çıkmasının altında yatan neden de bu olmaktadır. Çünkü, WTO ile karşılaştırıldığında, ILO'nun yapısı daha demokratiktir. Gelişmekte olan ülkeler ILO'nun varlığı ve gücünün ötesinde daha fazla uluslararası müdahale ihtiyacı duymamaktadırlar. Ayrıca, geçmişteki tecrübelerden bu konuda yaptırım gücü verilirse dahi, bunların kesinlikle gelişmekte olan ülkelere karşı uygulanacağını göstermiştir. Bunlar, her alanda, kendi iç politikalarını belirlemek ve yerine getirmek için uğraşan gelişmekte olan bir ülkeye karşı engelleyici bir faktör haline gelecektir.

3.1- Sosyal Standartlar ve Ekonomik Kalkınma

Ekonomik kalkınmanın sosyal standartları yükseltilmesinde çok etkili olduğu gerek iktisatçılar ve gerekse sosyal bilimciler tarafından sık sık dile getirilmektedir. Ekonomik kalkınma ile sosyal standartlar arasındaki ilişkinin temelde iki hareket noktası vardır. Birincisi, ekonomik kalkınmanın eğitim, sağlık, ücretler ve işsizlik gibi sosyoekonomik göstergelerde iyileştirme sağlaması; diğeri de, gelir dağılımını iyileştirmesidir. Bu açıdan son yirmi yılda yaygınlaşan neo-liberalleşme eğilimleri hem gelişmiş ve hem de gelişmekte olan ülkelerde sosyal yaşam standartları başta olmak üzere bütün sosyal politikalar üzerinde ağırlığını hissettirmektedir. Bu politikalar içinde yoksulluk ve yoksullukla mücadele önemli bir yere sa-

---

²⁸ Nyerere, Julius, K ; *a.g.m.*, ss.586.

hiptir. Uluslararası finans ve sermaye hareketleri çerçevesinde liberalizasyona gidilirken devletin –özellikle refah devletlerinin- sosyal politikaları serbest piyasa kuruluşlarının etki alanına girmiştir.

Ancak ulusal düzenleme ve standartlar konusunda önemli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Sorun yerel ekonomi politikası ile ilgili olarak, ticaretin teşvik ettiği "sosyal damping," çevre kirliliği vb., sorunun özünde temel maliyet-yarar sorusuna indirgenmektedir. Çevre politikası araştırmaları, sürekli olarak çevre standartlarının uluslararası konum üzerinde çok az etkisi olduğunu göstermiştir. Bunun nedeni üretim maliyetlerinin az bir kısmını temsil etmeleridir. Aslında çokuluslu şirketler, kendi iç çevre standartlarını talebi en çok olan piyasaya göre ayarlamaktadır. Çünkü, gelecekteki piyasa şartlarının daha yüksek standartlar gerektirme olasılığı vardır.

Yerli ekonomik faaliyetlerin düzenlenmesinde hükümetler daha aktif rol aldıkları için, hükümetlerin düzenleme yapma yeteneği ve ekonomik faaliyetleri koruması, uluslararası ticaret tarafından potansiyel olarak tehdit edilmektedir. Yerli tüketicilerin tüketim seçenekleri üzerindeki egemenlikleri ile hükümetlerin bu seçeneklerin düzenlenmesi üzerindeki egemenlikleri arasında bir çelişki yaratılmıştır. İthalat, tüketici tercihlerinin ithal ürünler konusundaki hükümet politikası hedeflerini sabote edebileceği konusu ise bir tehdittir. Dolayısıyla bu tür egemenlik tehdidi, hükümet ve kendi yurttaşları arasında en azından kısmi bir çelişki olarak görülebilir.

Bir hükümet ithalatın rekabetçi baskısı olmadan pahalı politikalara devam etme egemenliğine sahiptir. Ancak yine de ticareti sınırlayan politikaların üretkenlik ve kalkınma sorununu nasıl çözeceği belli değildir. Birçok az gelişmiş ülkede çevresel ve işgücü standartlarının oluşturulmasına yönelik düzenlemeler bu ülkelerin ekonomik kalkınmalarının önünde önemli bir engel olarak görülmektedir.²⁹ Bununla beraber yabancı tarifelere, verimlilik ve yaratıcılık teşviklerinin azaltılmasına ve piyasalardaki bozulmaya bağlı olarak, yeni tarife ya da kotaların ek ekonomik maliyetlerin yüklemesi olasılığı vardır. Ayrıca özel çıkar gruplarının, ithalat tarafından tehdit edilebilecek diğer alanlarda egemenliğin korunması gerektiğini iddia ederek karşı çıkma olasılıkları yüksektir.

---

²⁹ William F.Felice, "The Viability of the United Nations Approach to Economic and Social Human Rights in a Globalized...", *International Affairs*, Vol:75, 1999, s. 566.

3.2- Sosyal Standartlar ve Kültürel Egemenlik

Ticaret, ulusal egemenlik ve sosyal standartlar arasında yakın bir ilişki vardır. Genelde çelişki olarak nitelendirilen bu ilişki her zaman tartışma konusu olmuştur. Aslında bu çelişkinin aynı zamanda kültürel bir boyutu da vardır. Bu iddia ithalatın yerli sosyal düzenlemeleri tehdit ettiği şeklindedir. Ancak bu durum aynı zamanda bir ülkenin "kültürel bütünlüğünü" ya da yaşam tarzını da tehdit edebilir. Ülkelerin sosyal standartlara karşı yaklaşımların kökenleri derin tarihsel ve kültürel izler taşıyan unsurlar tarafından belirlendiğini söylemek mümkündür. Bu yüzden her zaman ulusal egemenliği ve ulusal ekonomiyi koruma adına ticari sınırlamalara başvurulmuştur. Bu tür ticari sınırlamaların ve sosyal standartların eski Yunan'a dayanan uzun bir geçmişi vardır. Eski Yunan'da şehir devletleri, kendi yurttaşlarını "tehlikeli" yabancı etkilere karşı korumak için ticarete sık sık sınırlama getirirlerdi. Daha yakın tarihte, Japonya kendi yerli "pirinç kültürünü" korumak için ithal pirince karşı ticaret sınırlamalarına sık sık başvururdu. Günümüzde standardizasyon konusunda özellikle AB'nin ciddi anlamda uygulamaları vardır. AB bünyesinde birçok ülke eko-tarıma dayalı ürünlerin ithalatına öncelik vermesi ya da ülkeye giriş yapan araçların bile belli bir standartta olmasını istemesi buna güzel bir örnektir. Ancak günümüzde uluslararası ticarete ilişkin sınırlamalar ve bazı malların ithalatının, ithal eden ülke tarafından bazı standartlara bağlanması ciddi tartışmalara yol açmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkeler tarafından başvuru olan bu tür uygulamaların her ne kadar ekonomik bir fonksiyonu varsa da sosyopolitik bir gerekçesi de vardır. Bu gerekçe ülke vatandaşlarının sosyal yaşam standartlarını korumayı hedeflemektedir. Ancak bu tür uygulamalar özellikle gelişmekte olan ülkeler tarafından sık sık eleştirilmektedir.

Sanayileşmiş ülkelerde, çocuk emeğini koruyan yasalar gibi temel sosyal korumaların endüstri üzerinde büyük bir etkisi yoktur. Çünkü bu ülkelerde çocuk emeği kullanımı neredeyse yok gibidir. Ancak bu tür yasalardan en çok etkilenecek olan ülkeler, daha çok emek yoğun üretim gerçekleştiren azgelişmiş ülkelerdir. Ticaretin, sosyal ve çevre ile ilgili standartları bozduğu iddiaları genellikle abartılmıştır. Ancak ithalata karşı savunmasız birçok firma, düşük emek ve çevre standartları olan ülkelerin ürünleriyle rekabet etmekten şikayetçidirler. Bu tür iddialarla ticari sınırlamaları haklı çıkarmaya çalışmaktadırlar. İthalata karşı rekabet eden endüstriler için, ekonomik sorun nihai olarak sosyal politika değil mukayeseli maliyetlerdir. Bu endüstrileri tehdit eden ve kota uygulamasına yol açan faktörler rekabetten kaynaklanmaktadır. Diğer yandan; insanları kıt kaynakları korumaya teşvik eden, varlıkları paylaştıran, ortak çıkarları arttırmak için işbirliği yapan uzun vadeli ve adil bir sosyal yapıyı

korumak için işbirliği yapan düzenlemeler olmadıkça sosyal standartları oluşturmaya yönelik faaliyetlerin hepsi yetersiz kalacaktır. Sahip olduğumuz gücü ben merkezci ve bencil olmadan kullanmayı öğrenmedikçe, insanları daha rekabet edebilir duruma getirmek veya siyasi alanda seslerini yükseltmek söz konusu durumu değiştirmez.³⁰

Dünyada birçok politikacı, hükümetlerin emek politikalarının hatalı olduğunu ve sorunun kaynağının sadece ticaret olmadığı konusunda ısrar etmektedir. Bu tür politikaların başlıca ekonomik etkileri aslında ülkenin kendi iç düzenlemelerinden kaynaklanmaktadır: Esnek olmayan ve ihtiyacı karşılamayan iş piyasaları, üretim tarzının esnekleşmesine ve yüksek işsizliğe yol açmaktadır. Ekonomik sorun, düzenlemelerin yerli yatırımları, üretkenliği ve büyümeyi nasıl etkilediğidir; çünkü bunlar artan yaşam standartlarının kaynağıdır. Genellikle ticaret, daha büyük bir sorunun belirtisi olabilir. Ülkelerin kaybı, daha fazla ekonomik değer yaratamamalarından kaynaklanmaktadır. Korumacı bir rejimi kabul ettirmek yine de egemen hükümetin karar vereceği bir seçimdir. Artan egemenliğin bu anlamda bir bedeli vardır: Hükümet, yurtiçinde daha fazla ekonomik kontrol sağlamak için artan ekonomik gelişmeden vazgeçmeye istekli midir? Ticari anlaşmayı iptal etmeyi ve yurtiçinde ekonomik kontrolü sürdürmek için ticaretten elde edilen kazançtan vazgeçebilir. Ancak görüşlerini tek yanlı olarak dünyanın geri kalan kısmına kabul ettirmedeği sürece her ikisini birden yürütemez.

Kayıp ulusal geliri ekonomik egemenliği devam ettirmenin bedeli olarak görmek daha zorlayıcıdır. Dolayısıyla bir hükümet ve onun yurttaşları, ekonomik faaliyetler üzerinde egemenliklerini korumak için ülkenin ekonomik refahtan ne kadar vazgeçeceğini belirsizdir. Diğer yandan, artan ticaret ve yatırım nedeniyle ekonomik egemenlikten vazgeçmek, "gelişme" konusunda alınan kararın bir sonucudur.

Kültürel egemenlik güdüsünü, ticari sınırlamaları, politik ekonomideki geleneksel korumacı güdülerden ayırmak oldukça zordur. Bununla beraber, bu tür uluslararası ticari çelişkilere özgü yerli tüketici tercihleri ile çatışma halinde olan yerli hükümet uygulamaları da ayrı bir sorundur. Hükümet, yurttaşlarını birbirlerinden koruma görevini üstlenir; çünkü onların özgür tercihleri, topluma zarar verebilir.

3.3- Sosyal Standartlar ve Ulusal egemenlik

Her hükümetin kendi içinde son kararı vermek ve bu kararları uygulamak üzere mutlak güç kaynağına sahip olmasını gerektiren görüş, poli-

---

³⁰ Edwards, Michael, Sen, Gita; "NGOS, Social and The Transformation of Human Relationships: A 21 St- Century Civil Agenda", *Third World Quartley*, 2000, Vol.21, Issue 4, ss. 605-607.

tika teorisi olarak adlandırılır. Politika teorisi sürekli olarak, hükümetin iki temel fonksiyonundan biri ya da diğeri üzerine baskı oluşturmuştur: ayakta kalmak ve gelişmek. O halde ekonomik politikayı açıkça tehdit eden ekonomik bağımlılık hızla gelişirken egemenlik sorununun yükselmesi de doğaldır. Bu sorun aynı zamanda hükümetlerin farklı "gelişme" hedefleri izlemesinin güçlüklerini açığa çıkarmaktadır. Ülke, serbest piyasa ekonomisiyle, verimliliğe ağırlık vererek yaşam standartlarını mı yükseltmeli ? Ya da hükümet politikası, düzenlemeler yoluyla temiz çevre gibi kamu yararı oluşturmak ve yurttaşları için sosyal standartları garanti etmek için mi çabalamalıdır? Ülkelerin her ikisini de hedefleyebileceğini söyleyebilmek mümkündür. Ticaret yapan gelişmiş ülkeler daha yüksek çevre kalitesi ve daha fazla sosyal programlardan yararlanabilir. Temel sorun, bu süreçte sosyal politikalar üzerindeki egemenliğin gerçekten feda edilip edilmeyeceği ya da ne kadar feda edileceğidir.³¹

Yasal ve politik egemenlik genellikle hükümetin kendi yasalarını ve politik yapısını kendi sınırları içinde uygulama yeteneğidir. Bu tür egemenlikten gönüllü olarak vazgeçmek, gücün, ulusların üzerinde bir otoriteye teslim edilmesini gerektirecektir. Örneğin, Avrupa Birliği üyeleri bazı politik ve yasal yetkilerini merkezi organa devrettiler. Ancak WTO'daki ticari anlaşmalar ve üyelik, bu kurumların ulusal yasama meclisleri üzerinde herhangi bir yetkisi olmadığı için yasal ya da politik egemenlikten önemli fedakarlıkta bulunulmasını içermemektedir. Diğer yandan, üye ülkeler, uluslararası ticari anlaşmalara katılarak, bazı ticaret politikası özerkliği kazanmaktadır; örneğin Kuzey Amerikan Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) bazı yasal kararları (özellikle haksız ticaret yasası konusunda) ikili görüşmelere bırakıyor. Ancak bunun dışında güç uygulama söz konusu değildir. Yine de, artan ticari ve ekonomik bağımlılık, farklı türde bir egemenlik sorunu yaratmıştır.

3.4- Sosyal Standartlar ve Sosyal Damping

Sosyal damping birçok ülkede standartların oluşturulmasının önünde önemli bir engeldir. Bu durum ülkeler arasında haksız rekabete yol açtığı gibi sosyal standartların oluşturulmasında da önemli engelleri beraberinde getirmektedir. Küresel rekabete açık olmakla, ülkelerin kendi çevre, sağlık, güvenlik ve çalışma standartlarını tehlikeye atmaması gerektiği söyleniyor. Bu anlamda pazar güçlerinin, sanayiler üzerinde ağır rekabet baskısı uyguladığı ve bunun sonucunda yerli standartları zayıflatmak için hükümetler üzerinde baskı oluşturdukları belirtiliyor. Ülkelerdeki rekabet baskısı tarafından yönlendirilen düzenlemeler, açık küresel pazarlarda

---

³¹ Misra Ramseh, **a.g.m.**, s.488.

firmalarını rekabet edebilir durumda tutmak için tüm ülkeleri "sonuna kadar yarışa" götürüyor. Ancak bu durum serbest ticaretin bedelinin yerel kontrolün kaybolması ve düzenlemelerin daha zayıf olduğu ülkelere yapılan ithalatın bir "sosyal damping" olduğu açıkça görülmektedir.

Bütün ülkelerin aynı emek fiyatlarına sahip olmaları gerektiği fikri tartışmalara neden olmaktadır. Bu, gelişmiş ülke piyasalarını az gelişmiş ülkelere gelen ve ucuz olarak adlandırılan mallara kapatmak için başvurulan bir yöntem iken az gelişmiş ülke işçilerinin hakları için bir mücadele olarak gösterilmektedir. Doğal olarak bu çıkarım, her işçi daha yüksek ücret ve daha iyi çalışma şartları istediğinden, hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkelerdeki sendikalara çekici gelmektedir. Nitekim, Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICTFU) bu fikre sıcak baktığını belirtmiştir; çalışma şartlarının evrensel olmasını, işçi ücretlerinde indirimden engellenmesini, çalışma şartlarının uluslararası düzeyde standart hale getirilmesini istemektedir.³²

ABD başta olmak üzere, Batı ülkelerindeki sendikalar, gelişmekte olan ülkelere yapılan ticaret anlaşmalarını da içeren ve minimum işçi ve insan haklarıyla ilgili olan sosyal maddeler arayışı içerisinde olmuşlardır. Sendikaların, minimum işçi hakları, haksız rekabet kısıtlama çabası ve sosyal damping ile sanayileri, meslekleri ve standartları korumaları esas hedefleriydi. Aslında ILO ve OECD'nin yaptıkları araştırmalarda, düşük çalışma standartlarına sahip ülkelerin yüksek standartlara sahip ülkelere daha iyi bir ihracat performansına sahip olmadıklarını göstermektedir.³³ Özellikle gelişmekte olan ülkelere, işçilerin ve sosyal hakların genişletilmesi bir politika haline gelmektedir. Bu yüzden, iş kanunlarının koruyucu görünümü onları gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında tartışmalı ve anlaşmaya varılamamış hale sokmuştur. Ayrıca, Amerikan sendikalarının, birçok gelişmekte olan ülkenin yaşam standartlarını olumsuz etkisi olan, Dünya Bankası'nın yapısal değişiklik politikaları ve düşük hammadde fiyatları konusunda sessiz kaldığına dikkat çekmiştir. Fakat bu olguları sosyal standartlarda farklılıklar içinde ve küresel rekabetle bütünleşmiş olarak ele alırsak, firmanın faaliyetleri üzerinde etkisi olabilir. Örneğin Almanya'nın yerli işverenlere getirdiği yüksek sosyal ödemeler, bazı yerli firmaların üretimleri düşük maliyetli ülkelere taşınmalarına neden olmuştur. Bu durumda bile, verimli bir yerli üretimin bulunduğu yerden taşınması için, arada büyük bir farkın oluşması gerekir. Sanayileşmiş ülkelere işçi üretkenliği, yerli pazarın alt yapısı, yerleşim

³² Steward Frances, Berry Albert; Globalization, Liberalization and Inequality: Real Causes, **Challenge**, Feb, 2000, Vol: 43, s.48.

³³ Ayrıntılı bilgi için bakınız; Trade, Employment and Labour Standards, **Trade and Labour, Discussion Paper**, February 2001, ILO, Geneva.

ve tedarikçinin güvenilirliği, bu ülkelere özgü olan üretim tipinin yerli üretim olmasını desteklemektedir.

4- Uluslararası Sosyal Standartların Oluşturulmasına Yönelik Faaliyetler

Sosyal standartların sağlanması gerektiği konusundaki tartışmalar son yıllarda artmıştır. Bu tartışmalar dış yardımların sosyal standartların sağlanması konusundaki etkisini saptama yanında, dış yardım yapan kuruluşların samimiyetlerinin belirlenmesi açısından da önem taşır. Ancak ihmal edilmemesi gereken, sosyal standartların sağlanması konusunda uluslararası kuruluşların artan ilgisidir. Sosyal standartların oluşturulmasına yönelik faaliyetler daha çok uluslararası kuruluşların faaliyetlerinin tanınmadığı bölgelerde olmaktadır. Bu durum sosyal standartların başarı şansını azaltan önemli bir etkidir. Bu yüzden Birleşmiş Milletler, Uluslararası Çalışma Örgütü ve WTO gibi uluslararası kuruluşlar, sosyal standartları sağlama konusunda fazla etkili olamıyorlar. Diğer yandan finansta artan tekelleşme ve uluslararası sermaye akışı karşısında, uluslararası politikalarda küçük de olsa bir alternatif vardır. Ancak ülkeler arasındaki köklü farklılıklar ile küreselleştirilen ekonomi arasında önemli farkı gösteren ekonomik küreselleşmeyle sosyal küreselleşmeyi karşılaştırmaya gerek vardır. Sosyal hakların sağlanması konusunda uluslararası bir organizasyon ya da organizasyonların çatısı altında mücadele etmek sosyal standartların sağlanmasına büyük katkılar sağlayabilir. Ulusların yaşamını küresel piyasanın akışına göre belirlemenin yanında sosyal boyutu ihmal edilmemesi gerekir. Çünkü sosyal standartlar ulusal gelişme açısından önemli bir faktördür. Küreselleşme süreciyle sermayede ortaya çıkan tekelleşme karşısında, küresel alanda bir sosyal koruma olmazsa, belirli bir süre sonra sosyal standartların aşağı düşme ihtimali yüksektir.³⁴

Uluslararası düzeyde sosyal standartların oluşturulmasında IMF, Dünya Bankası, GATT, Dünya Ticaret Örgütü gibi örgütler önemli yer tutar. Savaş sonrası ortaya çıkan yeni sosyoekonomik düzenin aksaklıklarını gidermek amacıyla kurulan bu örgütler, uluslararası sosyal standartların oluşmasına ciddi anlamda katkıda bulunmaktadırlar.³⁵ Merkezleri Washington ve Cenevre'de bulunan bu kuruluşlar sosyal ve politik alanlardaki gelişmeleri derinlemesine araştırmaktadırlar.³⁶

³⁴ Mishra Ramseh, "Defending Social Standarts: Why Social Policy Must Globalize", **Canadian Dimension**, Jan/Feb, Vol. 31 Issue 1, 1997. s.39.

³⁵ Duncan Parrish, " Who Rules the World ? (the International Monetary Fund, the World Bank and the World Trade Organization)", **New Statesman**, April 2, 1999.

³⁶ Shniad Sid "Don't Wait for Globalized Social Policy--organize here and now!", **Canadian Dimension**, Jan/Fab 1997, Vol:31, ss.39-41.

Sosyal standartların belirlenmesinde hükümetlerin inisiyatifi mümkün olduğunca azaltılmaktadır. Bir hükümetin zayıf olması ileride bu standartların güçlü çıkar gruplarının baskısıyla azaltılabilmesi olasılığını ortaya çıkarmaktadır. Çünkü küresel bir ekonomide satın alınabilirlik, hükümetlerin zayıf olmalarıyla yakın bir ilişkisi vardır. Bu açıdan iki açık ortaya çıkar. Birincisi, demokratik açıktır. Örnek olarak, ulusal hükümetlerin, küresel piyasaların baskılarına boyun eğmeleri gösterilebilir. Ayrıca, küresel rekabet sonucunda, sosyal standartlarda olduğu gibi demokratik kontrolde de azalma olur. İkinci olarak, sosyal bozulmaya ve birlik ve beraberliğin kaybına öncülük eden sosyal açık ortaya çıkmaktadır.

Sosyal politikanın farklı biçimleriyle ilgilenen ulus-üstü faaliyetler üç ana gruba ayrılır. Birincisi, Hükümetler arası organizasyonlardır. Bunlar öncelikli olarak neo-liberal bir ekonomik gündem ile karşımıza çıkan, Uluslararası Para Fonu (IMF) , Dünya Bankası (WB) ve OECD gibi ulusların ekonomik ve sosyal politikaları üzerinde etki eden kuruluşlardır. İkincisi, ekonomik amaçlı olmayan organizasyonlardır. Bunlardan Birleşmiş Milletler ve ILO, emeği ve sosyal hakları yükseltme politikalarıyla karşımıza çıkar. Bu kuruluşlar, ekonomiden ziyade sosyal haklarla ilgilenmektedirler. Üçüncüsü, Avrupa Birliği, NAFTA ve WTO gibi bölgesel kuruluşlar, sosyal politika ve istihdam konularında başarılı politikaların yürütülmesi için faaliyette bulunurlar.³⁷

Ulusların sosyal standartları farklı şekillerde formüle edilir. Dünya Bankası (WB) ülkeleri üç biçimde gruplandırmaktadır. Bu ülkeleri milli gelirlerine göre yüksek, orta ve düşük gruplara ayrılmaktadır. Orta ve düşük gelirdeki grubun bir üst seviyeye taşınması temel amaçtır. Bu yapılan ekonomik gruplandırmalar sosyal standartların belirlenmesine de yardımcı olur. Bu sınıflandırmanın en üst düzeyinde refah devleti olan sanayileşmiş ülkeler vardır. Bu ülkelerde yoksulluk seviyesi gelirin adaletli dağıtılması sonucunda asgari düzeye çekilmesi amaçlanmıştır. Dünya Bankası'nın gruplandığı ülkelerin diğer bir ucunda ise yoksul olan Asya ve Afrika ülkeleri yer almaktadır. Bu ülkelerde içme suyu problemleri bile yaşanmaktadır. Bu dezavantajlara sahip olan ülkeler, doğal kaynaklarını kullanarak nasıl sosyal standartları üst seviyelere taşıyabileceği konusu tartışmalıdır.³⁸

4.1- Birleşmiş Milletler

Uluslararası sosyal standartların oluşturulması konusunda faaliyet gösteren kuruluşların başında Birleşmiş Milletler gelir. Birleşmiş Millet-

³⁷ Mishra Ramseh, "Beyond ..., *a.g.m.*, s.489.

³⁸ World Bank, World Development Report, New York: Oxford University Pres, 1997, s.206.

ler'in vatandaşlık ve siyasi haklar için yaklaşımı, ekonomik ve sosyal haklar yaklaşımından farklılık göstermektedir. BM'nin insan haklarına dair sözleşmelerini imzalayan ülkeler, bu hakları sonuna kadar kullanmayı kabul etmişlerdir. Ekonomik ve sosyal hakların yerine getirilmesi, bu ülkelerdeki ekonomik, sosyal ve hukuksal değerlerin bütün vatandaşlar arasında bölüştürülmesini öngörür.

Bu konuda özellikle Birleşmiş Milletler tarafından ırk ayrımının bütün şekillerine karşı mücadele etmek amacıyla, International Convention on the Elimination all forms of Racial Discrimination (ICERD) 1969'da kurulmuştur.³⁹ Bu kuruluş bütün dünyada ırk ayrımını ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. ICERD ayrıca herkes için çalışma hakkı, uygun çalışma ortamını sağlama, işsizliğe karşı koruma, eşit işe eşit ücret, konut ve barınma hakkı, sağlık ve sosyal güvenlik hakkı, kamu hizmetlerinden yararlanma hakkı, eğitim ve öğretim hakkı gibi temel sosyal hakları sağlama konusunda faaliyet gösterir.

Birleşmiş Milletler, ekonomik ve sosyal haklar tarafından gerekli kılınan, sosyal standartların evrensel olamayacağını ve bir ulusun ekonomik gelişme seviyesine bağlı olması gerektiğini belirtmiştir. Temel sosyal standartlarla ilgili olarak bu görüş, ekonomik gelişme ve ulusların kapasitesi ile bağlantısının olması nedeniyle önemli bir sorundur.

4.2- Dünya Ticaret Örgütü

Uluslararası ticaret politikası, bir ülkenin kendi yerel ekonomik ortamı üzerindeki kontrolü ile bir şekilde bağlantılıdır: dolayısıyla, Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO) ve diğer ticari anlaşmaların bazı bölgelerde çeşitli üyelerin egemenliğini tehdit edici olarak algılanmaktadır. WTO'nun yaptığı anlaşmalar, doğaları gereği, yabancı firma ve yatırımcıların pazara erişimi üzerindeki kontrollerini gevşetmelerini gerektirir. Dolayısıyla ulusal egemenliklerinden bir ölçüde feragat etmeleri kaçınılmazdır. Yabancı rekabetin ithalat rekabeti ya da ihracat fırsatları yoluyla ülke sınırlarından içeri girmesine izin verilmez. Çünkü bu durum hükümetin ekonomi üzerindeki kontrolünü azaltır.

Mevcut küresel ticaret rejimini eleştirenler, azalan egemenlik sorununu çözenin yolunun, WTO'ya üyelik için yeni sosyal ve çevre kuralları getirmek olduğunu ileri sürmektedirler. Örneğin Bruce Elmslie ve William Milberg, ABD'ni oluşturan eyaletlerin ayrı ayrı yetkileri olduğu için çok sayıda iç çelişkileri, iç ekonomik konularda federal egemenliği tanıyarak

---

³⁹ Drew Mahalic and Joan Gambee Mahalic, "The limitation provisions of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination", *Human Rights Quarterly*, 9, 1987, ss. 83-84.

ve federal düzenleme ve standartları uygulayarak, böylece iç rekabet sorununu olan "sonuna kadar yarışı" önlediğini ileri sürmüştür. Küresel seviyedeki çözümün ise, WTO imtiyazlarına, çevre ve sosyal konuları da eklemek olduğu iddia edilmektedir.⁴⁰

Küresel rekabetin önümüzdeki yılların ekonomik faaliyetlerini belirlemede giderek artan bir rol oynama olasılığının yükselmesi, hükümetlerin üretim, tüketim ve istihdam bileşimini etkileme güçlerini azaltmaktadır. Çelişen politikaların çözümü ve dünya ekonomisinde politika hedefleri, ciddi güçlükler yaratmaktadır. Temel sorun, Gümrükler ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT)'nın üye ülkeler arasında sözleşmeye bağlı düzenlemeler ortaya çıkarmasıdır. WTO'nun yapısı gereği ne egemenliği, ne de "kararları uygulama yeteneği" vardır. WTO, ulusal bir hükümetin yasama güçleriyle kıyaslanabilecek bir yasama gücüne sahip olmadığı için bu tür yasa çıkarma gücü yoktur. Bu konuda WTO'nun yapabileceği, ticaret politikaları ile ilgili kurallar üzerinde anlaşmaya varmak, üye ülke yasalarının ve politikalarının bu kurallara uygun olup olmadığına karar vermek ve son olarak bir ihlal bulunursa tazminat ya da misillemeye girişmektir. WTO, yerel yasaları geçersiz kılan egemen hükümet gibi, yeni ticari yasaları üyelerine zorla kabul ettiremez. Buna karşın "kara listeye alınan ülke", kararı kabul ederek alınan karara uyar, alternatif olarak kararı reddeder ya da organizasyondan ayrılır. Bu durum, kuralları çiğnediği tespit edilen ülkenin ekonomisini zor durumda bırakabilir, ancak hükümetler ulusal egemenlikten vazgeçmeye alternatif olarak böyle bir kararı alabilirler.⁴¹

Dolayısıyla "egemenlik", üye ülkeler tarafından tek yanlı olarak alınan yasal ticaret politikası kapsamını etkilediği oranda WTO kuralları hakkında tartışma yaratır. Eleştirmenler arasından Elmslie ve Milberg'in, üye devletlerin şu an için WTO kurallarına uymadığı varsayılan çevresel ve sosyal düzenlemelerini ve önlemlerini korumak için, WTO'nun yeni çevre ve sosyal politika kurallarını kapsamaması gerektiğini savunmaktadırlar. Çünkü bu tür WTO kurallarının sonucu, bir ülkenin egemenliğinin diğerleri üzerinde hakimiyetine izin vermek olacaktır. Örneğin ABD piyasasına girmek, Amerikan Kongresinin en son çevresel ya da sosyal yasalarına bağlı olacaktır. Diğer ülkeler, piyasaya girişi devam ettirebilmek için kendi düzenlemelerini uyumlu hale getirmeye zorlanacaktır. Ancak yeni düzenlemeler yeni engeller çıkarabilir.

---

⁴⁰ Bruce Elmslie and William Milberg, "Free Trade and Social Dumping: The Lessons from the Regulation of U.S. Interstate Commerce," **Challenge** (May/June 1996).

⁴¹ Jones Kent, "Contrary Opinion: Who's afraid of the WTO?" **Challenge**, Jan/Feb, Vol:41, Issue:1, 1998, ss.105-106.

WTO, sivil toplum örgütleri ile işbirliği yaparak sosyal standartları oluşturmaya çalışır. Bu özellik WTO'nun uluslara-üstü bir kuruluş haline sokmaktadır.⁴² Böyle bir kurumun çatısı Uluslararası Çalışma Örgütü'nün çeşitli uluslararası çevre antlaşmaları, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa Birliği ve NAFTA gibi bölgesel ekonomik birlikler şeklinde mevcuttur. Bu anlaşma ve sözleşmeler, sosyal ve çevresel şartlar içerir. Ancak üyeler arasında hakları ve yükümlülükleri belirleyen ve üyeleri bağlayıcılığı olan çevresel ve sosyal standartların temel prensipleri konusunda uluslararası fikir birliği oluşturmak zor olacaktır. Bu tür kurumlar aynı zamanda para cezası, hukuki ceza ve hatta ödül gibi ortak yaptırıma dayanan araçlar gerektirir. Geniş tabanlı bir paket bazı ülkelerin bu konularda egemenliklerinden vazgeçerek uluslar-üstü bir kuruma vermek üzere motive etmek için gerekli olacaktır. Ancak yine de, bir dünya çevresel kurumu ya da sağlık antlaşması üzerinden küresel "ortak egemenlik kullanımına" ulaşmaya çalışmak, büyük güç gerektirir.

4.3- Avrupa Birliği

Uluslararası sosyal standartlar konusunda Avrupa Birliği'nin ayrı bir yeri vardır. Birliğin amacı, Avrupa halklarının aktif, yapıcı güçlerini, onların sosyal standartlarını yükseltme yönünde kullanmaktır.⁴³ Birlik bugüne kadar işsizler, yaşlılar, özürllüler, sosyal bakımdan dışlanmış insanlar, emek piyasasında ayrımcılık ile karşılaşan kişiler dahil milyonlarca AB vatandaşının sosyal standartlarının iyileştirilmesine yardım etmiştir. Avrupa Birliği'nin temel sorunu bir yandan iç pazarda bütün Avrupa için geçerli sosyal dampingi bertaraf edecek ve haksız rekabeti ortadan kaldıracak ortak bir sosyal standarda ulaşmayı gerçekleştirirken, diğer yandan sosyal gelişmeden fedakarlık etmeden küreselleşen dünyada uluslararası rekabette düşük sosyal standartlara sahip ülkelere karşı rekabet kabiliyetini koruyabilmektedir.⁴⁴

Birliğin tümü için bağımsız bir sosyal politikanın önemi her zaman tartışma konusu olmuştur. Sosyal politika Avrupa'nın her yerinde ne ölçüde standartlaştırılmalıdır? Bu soru, 1957'de Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kuruluşuna ilişkin müzakereler sırasında gündeme gelmişti. Ayrıca Avrupa'nın içinde rekabet ve refah seviyesinde artan bölgesel eşitsizlikler Avrupa sosyal politikası için itici bir mekanizma oluşturmuştur.

---

⁴² David Robertson, "Civil Society and the WTO", *World Economy*, Vol:23, Issue: 9, 2000, s.1123.

⁴³ Sedat Murat, *Türkiye ve Avrupa Birliği'nin Karşılaştırmalı Sosyal Yapısı*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000, s.23.

⁴⁴ Nusret Ekin, *Küçük İşyerleri ve Sosyal Koruma*, İTO Yayınları, 1994-28, İstanbul 1994, s.58.

Çok sayıdaki bölgesel kalkınma politikaları sosyal politikalarla dengeli bir şekilde ele alınmıştı. Bu sosyal politikalar sosyal standartları eşitleme ve piyasa sürecindeki çıkarılan düzenleme ile ilgiliydi.⁴⁵

AB'de halka yüksek düzeyde bir sosyal güvenlik sağlanması işverenlerin ve devletin karşı karşıya oldukları kısa dönemli maliyetleri artıracığı için o dönemde ekonomik gerekçeler önemli bir rol oynamıştı.⁴⁶ Ancak AB, Avrupa Tek Pazarı'nda kıyasıya rekabet tehlikesini ortadan kaldırmak ve böylece mevcut sosyal politika kazanımlarının aşınmasını önlemek amacıyla asgari sosyal standartları yönergelerle belirler. Üye devletlerin kendi iç mevzuatlarına aktarmak zorunda oldukları bu yönergeler, tarafların tümünün taviz vermek zorunda kaldıkları uzun siyasi müzakerelerin sonucudur. Bu sosyal yasalar Avrupa'daki çalışma ve yaşama koşullarının düzeyini önemli ölçüde yükseltmiştir. İsteyen üye devletler kendi yasalarında daha yüksek düzeyde bir koruma öngörebilirler. Uzun dönemde amaç sosyal standartların bütünüyle uyumlaştırılması değildir; her üye devlet kendi sosyal sorunlarına uygun gördüğü çözümleri getirmekte özgür kalacaktır. Ancak, AB kendisini düşünce geliştiren, hedef belirleyen, tartışmaları teşvik eden ve genel mutabakat bulmaya çalışan bir sosyal politika aracı olarak görünür.

4.4- Uluslararası Çalışma Örgütü

ILO, temel ilke ve hedeflerini genişleten dinamik nitelikli Philedelphia Bildirisi çerçevesinde, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yirmi beş yıllık yeniden yapılanma koşullarına uyum sağlayacak biçimde çalışmalarını sürdürmüştür. İnsan haklarına saygı, yeterli yaşam standartları, insanca çalışma koşulları, istihdam olanakları, ekonomik güvence vb, ILO'nun her yerde çalışanlara sağlamaya çaba gösterdiği sosyal adaletin temel unsurlarıdır. Ulusal egemenliğin savaş sonrası büyümesini öngören bu bildiri, gelişmekte olan dünyaya, ILO'nun 1919'da başlattığı standart belirleme çalışmaları ile birlikte geniş kapsamlı bir teknik yardım vaadi vermiştir.

ILO'nun en eski ve önemli işlevlerinden biri, uluslararası çalışma standartlarını düzenleyen sözleşme ve önerilerin, üçlü yapıya sahip uluslararası çalışma konferansında kabulünü sağlamaktır.⁴⁷ ILO'nun sözleşmeleri yapısal olarak evrenseldir. Ancak, üye devletlerin ekonomik,

---

⁴⁵ Leibfried, Stephan; National Welfare States, European Integration and Globalization: A Perspective for the Next Century. **Social Policy & Administration**, Vol:34, Mar 2000, s.44-64.

⁴⁶ Cram, L; Calling the tune without paying the piper? Social Policy Regulation: The Role of the European Commission. *Policy and Politics*, 21, 1997, s.140.

⁴⁷ Kamil Ateşoğulları, **Uluslararası Çalışma Örgütü ve Türkiye**, Petrol-İş Yayınları, No: 44, İstanbul 1997. s.23.

sosyal ve kültürel düzeylerinde büyük farklılıklar mevcuttur. ILO esneklikten doğan farklılık sorunuyla ilgilenmeye çalışmaktadır. Sonuç olarak, Birleşmiş Milletler'den farklı olarak, ILO'nun yetkisi, istihdam ile ilgili konularda kısıtlıdır ve toplumun sosyal standartlarını yükseltme konusunda fazla etkin değildir.

Bu konuda ortak hükümler şöyle özetlenebilir: Çalışanların sendikal örgütlenme ve toplu pazarlık haklarını özgürce kullanmaları sağlanacaktır; çocuk emeğinin kullanımı çok özel şartlara bağlı olacak; ağır ve tehlikeli işlerde çocuk emeği kullanılmayacak; kimse zorla çalıştırılmayacak, başka bir ifadeyle zorunlu çalışma yasaklanacaktır, istihdamda, çalışma koşullarında sağlanan haklarda başta cinsiyet ayrımcılığı olmak üzere hiçbir ayrımcılık yapılmayacaktır. Uluslararası düzeyde emek standartları işçilerin de yaşam standartlarının yükselmesine yardımcı olur.⁴⁸

Bu temel standartlar gelişmişlik düzeyinden bağımsız ve evrensel niteliktedir. Bunların dışında asgari ücret, çalışma saatleri, iş sağlığı ve güvenliği gibi gelişmişlik düzeyine bağlı standartlar da tanımlanmakla birlikte, bunlar temel standartlar arasında sayılmamaktadır. Buna rağmen, sosyal sorumluluğu belirleyen pek çok çerçeve anlaşmada ya da davranış kurallarında bunlardan bazılarına da atıf yapılmaktadır.⁴⁹

1919 ve 1993 yılları arasında 174 Sözleşme ve 181 Tavsiye Kararı kabul edilmiştir. Bu Sözleşmeler ve Tavsiye Kararları, bazı temel insan hakları da dahil olmak üzere (dernek kurma özgürlüğü, örgütlenme ve toplu pazarlık hakkı, zorla çalıştırma yasakları ile istihdam alanlarındaki ayrıcalıkların kaldırılması gibi), çalışma yönetimi, endüstri ilişkileri, istihdam politikası, çalışma koşulları, sosyal güvenlik, işçi sağlığı ve iş güvenliği, kadınların istihdamı ve göçmen işçilerle, gemi adamları gibi özel kategorilere giren istihdam durumları gibi çalışma yaşamındaki çok geniş kapsamlı konuları içermektedir. Bu bağlamda uluslararası alanda geçerli sosyal standartların oluşturulabilmesi bütün ülkelerin uymaları gereken yasalara bağlıdır.⁵⁰

4.5- Uluslararası Sivil Toplum Örgütleri

Sivil toplum örgütü hem gelişmiş ve hem de gelişmekte olan ülkelerde sosyal hayata ve sosyal değişime önemli katkılar sağlamaktadırlar. Sosyal refah, sosyal bütünleşme, gelir dağılımı, çevre kirliliği, evrensellik gibi

---

⁴⁸ Kaushik Basu "International labor standards and child labor," *Challenge*, Sept-Oct, 1999.

⁴⁹ Tonguç ÇOBAN, firkerelerin Sosyal Sorumluluğu ve Çalışma Standartları, *Finansal Forum-Özel Ek*, 27.08.2001.

⁵⁰ James T. Shortwell, (Ed), *The Origins of the International Labour Organization*, Volume: I (New York, Columbia University Press), 1934.

sosyal politikanın temel bazı amaçları doğrultusunda faaliyet gösterirler. Günümüzde sivil toplum örgütleri uluslararası alanda sosyal standartların oluşması ve yoksulluğun önlenmesi konusunda başarılı çalışmalar yapmaktadırlar. Neo-liberalleşme eğilimleri çerçevesinde devletin küçülmesiyle ortaya çıkan boşluğu doldurması konusunda sivil toplum örgütlerinden medet umulmaktadır. Ancak etki alanlarının dar olması, dürüst yönetime sahip olmamaları ve gelişmiş ülkelerde örgütlenmeleri nedeniyle yoksullukla mücadele konusunda henüz kapsamlı bir atılım gerçekleştirmedikleri görülmektedir.⁵¹

ABD, Çin Halk Cumhuriyeti gibi büyük ve güçlü ülkeler, Avrupa Birliği (AB) gibi bölgesel örgütlenmeler ve Dünya Bankası gibi nüfuz sahibi teşkilatlar günümüzde politikalarını sivil toplum örgütlerinin muhtemel tepkilerini dikkate alarak belirlemekte; hatta söz konusu belirleme sürecine belli ölçülerde sivil toplum örgütlerinin katılımına imkan tanımaktadırlar. Özellikle AB'de sosyal standartların sağlanmasının sivil toplum örgütlerini de içine alan bir sosyal diyalogla ancak çözülebileceğine inanılmaktadır.⁵²

Küresel sermaye ile 'sosyal diyalog' haline gelen stratejiler piyasa mekanizması vasıtasıyla direkt eylem halini almaktadır. Piyasa anlayışına dayanan stratejiler, tüketici grupları yoluyla uluslararası kampanyaları ve tüketicilerin harcama güçlerini topluma aykırı firmaların ürünlerinden farklı yöne sevk ederek belirli endüstrilerdeki işçi gruplarının yaşam standartlarını arttıracak ulusal organizasyonları içermektedir. Bu anlayış tüketici, ticaret ve işçi boykotları ve ürünlerin sosyal etiketlenmesi; bebek mamaları piyasası, ilaç sektörü, tekstil, giyim ve ayakkabı endüstrisindeki gibi global endüstrilerde benimsenen ortak yönetim tipleri getirmiştir.⁵³

Avrupa Birliği'nin, kalkınma yardımı, insan hakları, demokrasi, insani yardım, eğitim ve çevre projelerinin gerçekleştirilmesi için sivil toplum örgütlerine tahsis ettiği yıllık mali kaynak toplam 1 milyon Euro civarındadır. Birleşmiş Milletler'de sivil toplum örgütleri ile işbirliğini arttıran uluslararası aktörlerin başında gelmektedir. BM nezdinde altı istişari statü sahibi olmak üzere sivil toplum örgütlerinin sayısı 1968 yılında 377 iken bugün 2000'den fazladır. Sivil toplum örgütleri BM-Ekonomik ve

---

⁵¹ Fikret Senses, *Küreselleşmenin Öteki Yüzü, Yoksulluk*, İletişim Yayınları, İstanbul 2001, ss.289-290.

⁵² Addison John,T, Siebert W.Stanley, "Recent Developments in Social Policy in the New European Union". *Industrial & Labor Relations Review*, Oct 1994, Vol:48, s.12.

⁵³ Vander Stichele, M., and Pennartz, P.; Making it our Business--European NGO Campaigns on Transnational Organizations, London: Catholic Institute for International Relations. 1996. s. 9.

Sosyal Konseyi (EKOSOK) nezdinde alabildikleri istişari statü sayesinde BM toplantılarına katılabilmekte, konuşma yapabilmekte, belge dağıtabilmekte, hatta belli koşullar altında BM gündemine madde eklenmesini dahi önerebilmektedirler. Yine uluslar arası alanda sosyal standartların sağlanması konusunda İngiltere'nin sivil toplum örgütlerine ayırdığı fon 1893-1993 yılları arasında üç katına çıkmıştır.⁵⁴

Sivil toplum örgütleri ekonomik açıdan bireyler ve sınıflar arasında oluşan dengesizliği gidermeye yönelik politikalar geliştirerek sosyal yaşam standartlarının oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Bu açıdan devletin yetersiz kaldığı durumlarda sivil toplum örgütleri politikalar üreterek ya da baskı oluşturarak bazı sosyoekonomik hakların elde edilmesinde önemli bir rol üstlenebilirler. Bu durum sivil toplum örgütlerinin uluslararası alanda etkin faaliyet göstermelerine de yol açmıştır. Ancak yapılan araştırmalarda sosyal standartların düşük olduğu ülkelerde bireylerin sivil toplum örgütlerine katılım konusunda isteksiz davrandıklarını göstermektedir.⁵⁵ Günümüzde bir çok ülkede sivil toplum örgütleri önemli faaliyetlere girişmektedirler. Bazı üçüncü dünya ülkelerinde yoksul mahallelerde okuma-yazma öğretmeye yönelik komiteler oluşturma, açlık çekenlere gıda ve sağlık yardımı, dünyanın dikkatini sorunlu bölgelere çekme gibi faaliyetlere girişmektedirler. Kısacası sivil toplum örgütleri çok kademeli siyasal sitemde, hem ulusal ve hem de uluslararası düzeyde koalisyon oluşturacak şekilde örgütlendiklerinde, işbirliğini arttırarak ve politik tartışma ortamını etkileyerek sosyal politika tercihlerini yönlendirebilirler.⁵⁶

Sonuç

Sosyal standartlar tek yanlı bakış açısıyla değerlendirilmeyecek kadar karmaşık ve önemli bir konudur. Sosyal standartların oluşturulmasına yönelik çabalar her ne kadar artmışsa da, uluslararası kuruluşların hakimiyetinden kurtarılması ve ülkelerin kendi sosyoekonomik durumlarının da göz önünde bulundurulması gerekir. Bu konuda genel kanı uluslararası sosyal standartların gerçekleşmesinin çok zor olduğudur. Sosyal standartların sağlanması konusundaki başarısızlıklar yürütülecek sosyal politikaların da başarısızlıkla sonuçlanmasına yol açmaktadır. Bu açıdan sosyal standartlar, hem ulusal hem de uluslararası olmak üzere paralel bir şekilde yerine getirilen uyumlu, tedbirli ve kendi içinde uygun bir fa-

---

⁵⁴ Maxwell, S; "Apples, Pears and Poverty Reduction: An Assesment of British Bilateral Aid" **IDS Bulletin**, 1996, 27 (1) , s.112.

⁵⁵ Cardoso, E, Helwege, A, ; "Below the line -Poverty in Latin America", **World Development**, Vol: 20, 1992, ss.21-23.

⁵⁶ Greenwood; **Representing Interests in the European Union**, New York: St. Martins Press. 1997, ss.14-16.

kirlik karşıtı programa bağlı ve şartlı olmadıkları sürece adaletle tutarlı olmayacaklardır. Bütün insanlar tüm ekonomik, sosyal ve siyasi yapıların işleyişi içinde eşit saygı ve eşit saygınlık görmedikleri sürece sosyal standartların sağlanması mümkün değildir.

Sosyal konuların uluslararası ticari görüşmelerin içinde yer alması gerektiğine dair söylemler, henüz uluslararası alanda yeterli destek görmemektedir. Şimdiye kadar, küreselleşmenin gidişi "piyasa güçleri"ne bırakılmıştır. Hemen hemen varolan tüm ulusal ya da uluslararası düzenlemeler sosyal standartların önünde bir engel oluşturmaktadır. Bundan dolayı evrensel sosyal standartların zorla kabul ettirilebilmesi için uluslararası hukukun konusu haline getirilme yönünde çabalar vardır. Teorik varsayımlardan ziyade önemli olan azgelişmiş ülkelerin, uluslararası alanda kabul edilen "sosyal standartların" hiç birinin maliyetini karşılamasının mümkün olmadığı gerçeğidir. Bu ülkeler birçok anlaşma imzalayabilirler. Ancak yükümlülükleri yerine getirmeleri oldukça zordur. Çünkü sosyal standartlar, ilgili ülkenin refah düzeyine bağlıdır. Bir ülkenin hükümeti fakirlik gerçeğini yasaklayan ya da sadece yadsıyan bir uluslararası anlaşmayı imzalamaya zorlanmasıyla zengin durumuna yüksemez. Bu açıdan sosyal standartları sağlamaya yönelik uluslararası sözleşmeler uygulamaya geçirilemediği için fazla bir anlam ifade etmemektedir.

Sosyal standartların sağlanması konusunda başarı sağlamanın yolu uluslararası alanda bir defalık sağlanan yardımların ötesinde büyüme sürecinden dışlanmış grupların bu sürece entegre edilmesiyle mümkün olabilir. Ayrıca sosyal standartları yüksek düzeyde sağlayabilmenin diğer koşulu toplumsal gündemin üst sıralarına çıkarılması ve öncelikli hedef olarak belirlenmesidir. Devletin temel amaçlarını ve niteliğini belirleyen anayasal hükümlerin uygulamaya konulması sosyal standartları keyfilikten çıkaracağı gibi, hem ulusal ve hem de uluslararası alanda güçlü bir kamuoyu oluşmasına da katkıda bulunabilecektir.

Sosyal standartların oluşturulmasına yönelik bütün çabalar, küresel sosyal ve çevresel hedefleri gerçekleştirme anlamında yapılacak çok şey olduğunu göstermektedir. Yeni sosyoekonomik düzenin ortaya çıkardığı sorunları çözmek, belki de yıllar sürece yoğun çaba ve karşılıklı görüşmeleri gerektirecektir. Ancak çevre ve sosyal refah gibi küresel konular kapsamlı bir çözüm gerektirecek kadar önemli ise, hala devam eden GATT/WTO, Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası gibi savaş sonrası ekonomik kuruluşları ortaya çıkaran büyük çabanın aynısını hak etmektedir. İlerleme sadece, uzak (ve genellikle masraflı) hedefler üzerinde fikir birliği oluşturan karşılıklı görüşmeler yoluyla ve bu hedeflere ulaşmanın

araçlarıyla elde edilecektir. Ortak egemenlik, küresel rekabet ortamında ulusal versiyonlara saplanıp kalmamak bu konuda alınacak tedbirleri sağlayacak önemli bir yoldur.

KAYNAKÇA

- Addison John,T, Siebert W.Stanley, "Recent Developments in Social Policy in the New European Union".**Industrial &Labor Relations Review**, October 1994, Vol:48.
- Andrew D,M; "Capital Mobility and State Autonomy : Toward a Structural Theory of International Monetary Relations," **International Studies Quartley** , Vol: 3, 1994.
- Arıyörük, Mehmet Yılmaz, "**Türk Standartları Enstitüsü**", Ankara, 1995.
- Ateşoğulları, Kamil, **Uluslar arası Çalışma Örgütü ve Türkiye**, Petrol-İş Yayınları, No: 44, İstanbul 1997.
- Barry, B. **Welfare, Milton Keynes**, Open University Press. London,1990.
- Belen Esra" Dünyada Endüstri İlişkilerinde Dönüşüm ve Türk Çalışma Hayatı" **TİSK İşveren Dergisi**, Ocak 2001.
- Berger S, **Introduction: National Diversity and Global Capitalism**, (Berger S, Dore R, eds.,) Ithaca, Cornell University Press. 1996.
- Bruce Elmslie and William Milberg, "Free Trade and Social Dumping: The Lessons from the Regulation of U.S. Interstate Commerce," **Challenge** May/June 1996.
- Cardoso, E, Helwege, A ; "Below the line–Poverty in Latin America", **World Development**, Vol:20, 1992.
- Cram, L. "Calling the tune without paying the piper? Social policy regulation: The role of the European Commission", **Policy and Politics**, Vol:21,1997.
- Deacon Bob, Michelle Hulse and Paul Stubbs; **Global Social Policy**, International Organizations and the Future Welfare, Sage Publications, London .1997.
- Drew Mahalic and Joan Gambia Mahalic, "The limitation provisions of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination", **Human Rights Quarterly** Vol:9, 1987.
- Duncan Parrish," Who rules the world? (the International Monetary Fund, the World Bank and the World Trade Organization)", **New Statesman**, 1999, April 2.

- Edwards, Michael, Sen, Gita; " NGOs, Social and The Transformation of Human Relationships: A 21 St- Century Civic Agenda", **Third World Quartley**, 2000, Vol.21, Issue 4.
- Ekin, Nusret; **Küçük İşyerleri ve Sosyal Koruma**, İTO Yayınları, Yayın No: 1994-28, İstanbul 1994.
- Ekin, Nusret; **Küreselleşme ve Gümrük Birliği**, İTO Yayınları, Yayın No : 1996-32, İstanbul 1996.
- Factsheet, A;"Social Dimensions of the IMF's Policy Dialogue", <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/social.htm> 24.5.2002
- Gleckman, H and Krut, R; The Social Benefits of Regulating Transnational Corporations, Benchmark Environmental Consulting. 1995.
- Greenwood, J.; **Representing Interests in the European Union**. New York: St. Martins Press. 1997.
- Jones Kent, Contrary Opinion: Who's afraid of the WTO?, **Challenge**, Jan/Feb, Vol:41, Issue:1.1998.
- Kaushik Basu "International labor standards and child labor," **Challenge**, Sept-Oct, 1999.
- Kenny, Tom; **Sosyal Hakları Avrupa'nın Her yerinde Uygulatalım**, (çev: Tekin Akıllıoğlu), Oxfam, Birleşik Krallık ve İrlanda,1997.
- Leibfriend, Stephan; "National Welfare States, European Integration and Globalization: A Perspective for the Next Century." **Social Policy & Administration**, Vol:34, Mar 2000.
- Majone, Giandomenico, Europe's 'Democratic Deficit': The Question of **Standards**, **European Law Journal**, Mar1998, Vol:4, Issue:1.
- Maxwell, S; "Apples, Pears and Poverty Reduction: An Assesment of British Bilateral Aid" **IDS Bulletin**, , 27 (1) , 1996.
- Michael Lister, **"Marshall-ing" Social and Political Citizenship: Towards a Unified Conception of Citizenship**, Paper prepared for presentation at the Council of European Studies' 13th International Conference of Europeanists, Chicago 14-16 March 2002.
- Murat, Sedat; **Türkiye ve Avrupa Birliği'nin Karşılaştırmalı Sosyal Yapısı**, Filiz Kitabevi, İstanbul.2000.
- Nyerere Julius, K ; "Are Universal Social Standart Possible?, " **Development in Practice**, Vol:9. 1999.
- Ramesh Mishra; " Defending Social Standarts: Why Social Policy Must Globalize", **Canadian Dimension**, Jan/Feb, Vol. 31 Issue 1, 1997.
- Ramseh Mishra;" Beyond the Nation State : Social Policy In An Age Of Globalization", **Social Policy & Administration**, , Vol:32.1998.

- Robertson, David; "Civil Society and the WTO", **World Economy**, Vol:23, Issue: 9, 2000.
- Rodrik Dani, **Küreselleşme Sınırı Aştı mı?**, (çev; İ.Akyol, F.Ünsal), Kızılelma Yayıncılık İstanbul 1997.
- Room, G ; "Globalization, Social Policy and International Standard-setting : the case of Higer Education Credentials", **International Journal of Welfare**, Vol: 9, Issue: 2, Apr 2000.
- Selamoğlu, Ahmet, "Yoğunlaşan Sorunlarıyla Küreselleşme" **Küreselleşmenin İnsani Yüzü**, Alfa Yayınları, İstanbul 2000.
- Senses Fikret, **Küreselleşmenin Öteki Yüzü, Yoksulluk**, İletişim Yayınları, İstanbul 2001.
- Shniad Sid; "Don't wait for globalized social policy-organize here and now!," **Canadian Dimension**, Jan/Fab 1997, Vol:31.
- Shortwell James T., (Ed), **The Origins of the International Labour Organization**, Volume I (New York, Columbia University Press), 1934.
- Steward Frances, Berry Albert;" Globalization, Liberalization and Inequality: Real Causes", **Challenge**, , Vol: 43, Fab2000.
- Şimşek Birgül; "Gönüllü Kuruluşların Küreselleşmesi" **Küreselleşmenin İnsani Yüzü**, (Der: Veysel Bozkurt) Alfa Yayınları , İstanbul. 2000.
- Tonguç ÇOBAN," Şirketlerin Sosyal Sorumluluğu ve Çalışma Standartları" **Finansal Forum-Özel Ek** 27.08.2001.
- Trade, Employment and Labour Standards, **Trade and Labour, Discussion Paper**, February 2001, ILO, Geneva.
- Vander Stichele, M., and Pennartz, P.; **Making it our Business--European NGO Campaigns on Transnational Organizations**, London: Catholic Institute for International Relations. 1996.
- Weiner, A; "Making sense of the new geography of Citizenship Fragmented Citizenship in the European Union", **Theory and Society**, 26/4, 1997.
- William F.Felice," The Viability of the United Nations Approach to Economic and Social Human Rights in a Globalized" **International Affairs**, , Vol:75, 1999.
- World Bank, **World Development Report**, New York: Oxford University Press, 1997.
- Yıldırım Engin; "Küreselleşme, Refah Devleti ve Risk Toplumu" **Küreselleşmenin İnsani Yüzü**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000.